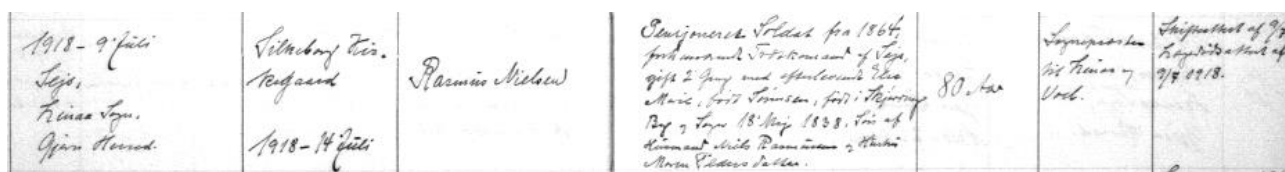

Træskomanden Os-rask fra Sejs

- var han soldat i 1864?

Af: Herman Rasmussen

Rasmus Nielsen flyttede i 1891 til Sejs. På det tidspunkt boede der ikke mange mennesker i det nuværende Sejs-Svejbæk område. Men det var almindelig kendt, at Rasmus – også kaldet Os-rask – havde været soldat i 1864, hvor Danmark var i krig med Preussen og Østrig om den danske konges hertugdømmer Slesvig og Holsten. Soldatertjenesten er nævnt i kirkebogen, hvor sognepræst Arne Møller i Linå ved Rasmus' død skrev følgende: ”Pensjoneret soldat fra 1864, forhenværende træskomand af Sejs.”

Fra Linå Sogns kirkebog - 1918

Jeg har gennem nogle år arbejdet med at finde gamle soldater fra 1864 i Linå sogn, veteranerne. Jeg har fundet frem til ca. 50 personer. Men ikke Rasmus. Det har undret mig. Havde han mon gået rundt og pralet med deltagelse i en krig uden overhovedet at have været soldat i 1864? Det gik jeg i gang med at undersøge, så her kommer fortællingen om Rasmus Nielsen / Osrask:

Han blev født 18. maj 1838 i Skjærring ved Galten. Han døde 9. juli 1918 i Sejs, Linå sogn og var kendt i sin samtid for 3 ting: Han var god til at drikke brændevin – Han var god til at slås – Han var velbegavet og god til det gamle sprog og begreber, så lærde folk måtte ofte spørge, hvad ordene betød.

Kaldenavnet Osrask

Kaldenavnet Os-Rask fik han, fordi han var opvokset på gården ”Osenborg” ved Sorring. En anden forklaring er, at han kom fra Os, eller Ås i Skjærring. Dette blev så sat sammen med en forkortelse af Rasmus, Rask, til Os-Rask

Grunden til, at han skulle have et kaldenavn, kunne også være, at hans nabo i Sejs også hed Rasmus Nielsen. Han var ligeledes træskomand, men da han havde boet der siden 1864, og dermed var ældst i gårde, blev han kaldt ved sit døbsnavn.

Vores Rasmus Nielsen er født i Skjærring som søn af husmand Niels Rasmussen og hustru Maren Pedersdatter. Hans far døde, da Rasmus var 1 år gammel. Hans mor blev gift igen (hun var da 33 år gammel) med Johan Christiansen på 29 år, en husmand fra Sorring. Rasmus, hans lillesøster Nielsine og hans mor flyttede så til Dallerup. Her fik han en del yngre søskende. Han blev konfirmeret i Dallerup kirke, da han var knapt 15 gammel i 1853, og hans kundskaber og opførsel her er som de fleste andre drenge.

Herefter er han tjenestekarl forskellige steder: Toustrup, Skivholme og Dallerup. Som voksen er han ifølge lægdsrullen (militærpapirer) 166 cm høj, omkring tidens gennemsnitshøjde.

Jeg har undret mig over, at jeg ikke har fundet oplysning om en Erindrings-medalje for ham fra krigen i 1864, som alle krigsdeltagere kunne ansøge om at få. Jeg har undersøgt de steder, han har været omkring ansøgningstidspunktet for medaljerne, som er 1876. Oplysningerne findes på nettet, herredsvist. Men jeg har ikke fundet ham. Der var omkring 58.000 som fik denne medalje. Så med oplysningen fra kirkebogen, ”soldat fra 1864”, burde han have haft en sådan medalje. Og han kunne vel også have fortalt krigsoplevelser. Han var en fortæller.

Erindringsmedalje for deltagelse i krigen 1864

Kort efter krigen bliver han i 1867 gift med Ane Lauersen i Dallerup. De får en datter i 1870 og de omtales som Husfolk. Da hustruen dør i 1873 benævnes han Husmand, hun er da 33 år. Samme år bliver han gift igen med Else Marie Sørensen fra Sorring – hun er 20 år og han er 35 år.

De får en række børn gennem de følgende år. De holder sammen resten af livet. Ved Folketællingen 1901 oplyser Rasmus, at de har fået 6 levende og 7 døde børn. Det er hans oplysninger, så mange navne har jeg ikke. De 6 levende har jeg, men ”kun” 5 døde.

Efter sit andet ægteskab rejser han vestpå. I 1875 tilflytter han Sdr. Felding som bestyrer. I 1876 er han i Hoven lidt syd for Sdr. Felding. Her nævnes han som Indsidder og bor i Knaplund. I 1880 er han tilbage i Dallerup med hustru og 2 sønner, nu titulerer han sig ”træskomager”. Ægteparret ses i Silkeborg i 1889, da de får deres 4. barn, Rasmus er blevet i træskofaget og er træskomand.

I 1891 flytter de til Sejs, som bliver deres blivende sted. Her bliver den ældste søn, Søren, gift med Mette Jensen, begge fædrene er husmænd. I Sejs får de deres sidste barn, Peter. Blandt andet to af Peters brødre står faddere for ham. Hans moder Else Marie er da 41 år gammel.

Nået frem til den ”store” folketælling i 1901 er Rasmus Nielsen, Os-Rask, blevet træskofabrikant. Hjemme er kun den yngste, Peder, som er 6 år gammel.

Jeg har nævnt, at Rasmus var god til det gamle sprog. Jeg fik så den tanke, at han har kendt Evald Tang Kristensen. Denne var tidens store folkemindesamler, den største i danmarkshistorien, som også virkede i Linå sogn. Men Rasmus Nielsen er ikke nævnt blandt Tang Kristensens meddelere. Ærgerligt nok – så havde vi vidst mere om Os-Rask.

Kørt hjem i trillebør

I Aarhus Stifts Årbøger fra 1965 er et portræt af Spil-Søren, en tidligere træskomand fra Silkeborg omegn. Han var en spilopmager og fidusmager, som mest af alt var interesseret i at drikke brændevin, fortælle historier på ”Vesterhavs-jysk” og spille på mundharpe, deraf hans kaldenavn.

Ved en konkurrence-skydning i Sejs var han sammen med Os-Rask, og de drak hinanden godt til. Til sidst kunne Os-Rask ikke stå oprejst længere, og Spil-Søren var langt fra upåvirket. Søren indgik et væddemål om penge til brændevin Han mente, at han kunne køre Os-Rask hjem i trillebør den halve fjerding vej, ca. 1 km. Det gjorde han så – og vandt pengene. Han syntes derefter, at han ville belønne sig selv med et par små, eller store, klare brændevin. Han kom så i samme forfatning som Os-Rask – men nu var der ingen til at køre Spil-Søren hjem.

Træskomanden ved Sejs-Snævringen

Der findes et billede af Os-Rask, som sidder ved et bindingsværkshus nær Sejs-Snævringen. Billedet er fra begyndelsen af 1900 -tallet. Han er i færd med sammen med sin kone, Else Marie, at binde en lime, det er en kost lavet af birkegrene. Det var noget han gjorde udover at lave træsko. Han var for øvrigt kendt som en af de dygtigste træskomænd på egnen, og det vil ikke sige så lidt. Han tog derefter til Silkeborg og solgte sine produkter på markedet. Noget af fortjenesten blev helt sikkert omsat i de klare dråber. Turen til Silkeborg foregik i robåd, det var både billigt og hurtigt. Af og til skete det med trækvogn. Manden trak vognen derind - og konen trak vognen og manden hjem, p.g.a. brændevinen.

Rasmus Nielsens foran en ejendom ved Sejs-Snævringen (ved nuværende Havmosevej).

Påsejling af Hjejlen

Men tilbage til robåden. Når Os-Rask skulle hjem, foregik det ofte i en lidt slingrende sejlads efter indtagelse af diverse våde varer i Silkeborg. Dette irriterede "Hjejlen"s kaptajn Brøcker, og der faldt mange knubbede ord. Helt galt gik det dengang, da "Hjejlen" kuldsejlede Os-Rask - så gjaldede eder og forbandelser kraftigere end nogen sinde. Det fortælles, at Rasmus gav sin egen yngste søn

samme medfart. Der må have været en livlig trafik på åen. Sønnen Peder blev kaldt Os-Per efter faderen. Han gav sig af med at sejle varer på Gudenåen – den såkaldte pramfart.

Hjuldamperen "Hjejlén"

Som nævnt indledningsvis har det undret mig, at Os-Rask ikke fik en fortjenstmedalje for sin deltagelse i krigen 1864. Noget alle ellers fik. En medalje med et billede af Christian den Niende. Forklaringen skal nok findes i hans militærtjeneste. I optegnelser om denne, lægdsrullen, ses at han blev taget til artilleriet, 2. Artilleriregiment som konstabel, som kanonfolkene blev benævnt. Her aftjente han sin værnepligt i 1860.

Spørgsmål.	Svar.
Quod er Deres fulde Navn?	Niels Christensen.
Quillen Dag og hvilket Aar er De født?	den 18 ^{de} August 1837, paa Hjeltebjerg.
I hvilket Aar har De deltaget i Krigen?	1864.
Med hvilken Hæning (Abthæning) tjente De dengang?	3 ^{de} Dragon-Regiment, 2 ^{de} Dragon-Regiment, og 1 st Dragon-Regiment, 6 ^{de} og 7 ^{de} Artilleri, og 1 st og 2 ^{de} Infanteri-Brigade.
Med hvilket Compagni, Escadron eller Bataillon sad De?	1 ^{ste} Eskadron, ind 2 ^{de} Dragon-Regimentet.
Quillet Navn havde De?	Forplæmt.
Hva og til hvilken Dag var De tjenstgjørende?	Med 1 ^{ste} og 2 ^{de} Division, med 1 st og 2 ^{de} Artilleri, og 1 st og 2 ^{de} Infanteri-Brigade.
Tjente De som Væring eller som Befalingsmand?	1 st og 2 ^{de} Division, med 1 st og 2 ^{de} Artilleri, og 1 st og 2 ^{de} Infanteri-Brigade.
Bliv De færet i Krigen?	Nei.
Har de ligget paa Sygehus?	Nei.
Bliv De fangen i Krigen?	Nei.
Har De været eller Anstaltsforfæret? Hvilket Navn har Deres Venkammer?	Nei.
Er De Medlem af „De danske Væbnebrødre Selskab“? I hvilken af dets Afdelinger og i hvilket Navn harer De?	Den 1 ^{ste} Afdeling af Næstved, med 1 st og 2 ^{de} Artilleri, og 1 st og 2 ^{de} Infanteri-Brigade.
Quillen er Deres nuværende Stilling?	Forplæmt, med 1 st og 2 ^{de} Artilleri, og 1 st og 2 ^{de} Infanteri-Brigade.
Over har De nu Væring?	Nei.
Quis De ligger i en Hjemby, hedes Amt, Herred, Sogn og By sognet?	Hjeltebjerg, paa Hjeltebjerg, i Sognet Hjeltebjerg, Amtet Hjeltebjerg.
Quillen er Deres nuværende Adresse?	Hjeltebjerg, paa Hjeltebjerg, i Sognet Hjeltebjerg, Amtet Hjeltebjerg.

I Hjeltebjerg, den 22/2. 76.
 Niels Christensen.

Osrask ansøger i 1876 om erindringsmedaljen

Min gode ven og ” medforsker ” Preben Strange i Virklund har fundet ansøgningen. Heri kalder Rasmus sig Rasmus Nielsen Sjelle. Sjelle er tæt på, hvor han blev født. Rasmus blev genindkaldt i november 1863 på grund af den truende krig mod Preussen og Østrig.

Han kom imidlertid på lazaret. Først i Flensborg, men senere, da krigen nærmede sig, blev han overført til Fredericia. Herfra blev han hjemsendt den 15.2.1864 med betegnelsen ” kasseret ”. Krigen mod Preussen og Østrig var startet 1. februar, da deres soldater rykkede ind i Holsten.

Ansøgningen om Erindringsmedaljen blev afvist, da han ikke har deltaget på feltfod i krigen. Af lægdsrullen ses, at han blev slettet som ” udkasseret ” i 1867.

Langt senere indførtes under kong Christian den Tiende en Hædersgave til krigsdeltagere i 1864. Det fortælles, at kongen så en soldat fra 1864 tigge på gaden. Han sagde til regeringen: ” Mine soldater skal ikke tigge!” Rigsdagen var åbenbart enig i synspunktet. Hædersgaven var på 100 kr. om året og blev tildelt efter ansøgning. Den blev givet i 50-året for krigen 1864, og fremefter. Modtagerne var langt over 70 år, da de modtog beløbet, som dengang var betydeligt. Rasmus fik hædersgaven, da den uddeltes første gang i 1914 - og indtil sin død i 1918. Det er altså den korrekte betegnelse i kirkebogen ved Rasmus Niensens død: ”pensjoneret soldat fra 1864”. Den bærer han med rette! Men i krig har han altså ikke været.

Rasmus døde 9. juli 1918 i Sejs, som ”forhenværende træskomand”.

I det hele taget en bemærkelsesværdig mand.

Linå 1.3.2023 - Herman Rasmussen

Kilder: arkiv.dk

Aarhus Stifts årbog 1965

Vagn Lihn, Balle Slægtsbog

Keld Dalsgaard Larsen, Silkeborg Museum

Ansøgning om fortjenstmedalje

Preben Strange, Virklund

Lægdsrulle, Skjørring samt kirkebøger og folketællinger